

İLK, ORTA VE LİSE OKUL MÜDÜRLERİNİN OKULLARINDA GÖREVLİ ENGELLİ ÖĞRETMENLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ*

Ruken ARSLAN ÖZYILMAZ**
Ahmet AKBABA***

Öz

Bu araştırmanın amacı; orta ve lise, okul müdürlerinin okullarında görev yapan engelli öğretmenler hakkındaki görüşlerini belirlemektir. Araştırma; araştırmacı tarafından geliştirilen geçerlik ve güvenilirliği uzman görüşleriyle test edilen açık uçlu 7 sorudan oluşan “görüşme yöntemi” ile yapılmıştır. Araştırma içerik analizi ile gerçekleştirilen nitel bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini: 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Van ili merkez ilçelerindeki engelli öğretmenlerin çalıştığı 9 okul, çalışma grubunu ise evrenden çalışmaya gönüllü olarak katılan farklı ilk, orta ve liselerde görev yapan 5 okul yöneticisinden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda; katılanların tamamı, engelli öğretmenlerin istihdamı konusunda, engelli öğretmenler ile birlikte çalışmada herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını, engelli öğretmenlerin derslerine gereken ilgiyi gösterdikleri ve öğrencilerle iyi iletişim kurmak için çaba sarfettikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca okullarının fiziki yapısının engelli öğretmenlerin engel durumlarına uygun olduğu, engelli öğretmenlerin idareden hiçbir beklentilerinin olmadığı, diğer mesai arkadaşlarının sahip oldukları olanaklardan yararlandıkları, engelli öğretmenlerin iş ve işlemlerde herhangi bir ayrıcalık istemedikleri Ancak, engelli öğretmenlerin okullarda idari görevlerde çalıştırılmasının daha doğru olacağı gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Engellilik, Öğretmen, Öğretim, İlköğretim, Müdür.

Opinions Of Primary, Secondary And High School Principals On Teachers With Disabled Working In Their Schools

Abstract

The purpose of this research; It is to determine the views of secondary and high school principals about disabled teachers working in their schools. Research; It was conducted with the "Interview Method" consisting of 7 open-ended questions developed by the researcher, whose validity and reliability were tested with expert opinions. The research is a qualitative research conducted with content analysis. The universe of the research consists of 9 schools where teachers with disabilities work in the central districts of Van in the 2019-2020 academic year, and the study group consists of 5 administrators working in different primary, secondary and high schools who voluntarily participated in the study. As a result of the research; All of the participants in the research stated that they did not experience any difficulties in the employment of disabled teachers in working with teachers with disabilities, that teachers with disabilities showed the necessary attention to their lessons, made an effort to communicate well with the students, that the physical structure of their school was suitable for the disability of teachers with disabilities, and that teachers with disabilities had no expectations from the administration. Other colleagues benefit from the opportunities they have, teachers with disabilities do not want any privileges in work and procedures. However, it was concluded that it would be more accurate to employ teachers with disabilities in administrative duties in schools.

Keywords: Disability, Teacher, Teaching, Primary Education, Principal.

* Bu makale yüksek lisans projesinden üretilmiştir.

** Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Yüksek Lisans Öğrencisi. e-posta: bim065@hotmail.com

*** Doç. Dr. Hakkari Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi. e-posta: ahmetakbaba13@gmail.com.tr

GİRİŞ

Eğitim, bir ülkenin en önemli yatırımlarının başında gelir. Eğitime yapılan yatırım fazlasıyla geri dönüş sağlar. Ülkeler eğitime verdikleri önemin derecesine bağlı olarak gelişir ve kalkınırlar. Eğitim aynı zamanda insanların sosyalleşme ve kültürlenmelerinin de en önemli yollarından biridir. İnsanın, eğitim ve öğretim sürecinin temel taşlarını okul, aile ve öğretmen oluşturur. Öğrencinin okulu sevmesi, doğru davranışlar kazanması, düşünme kapasitesinin artması, muhakeme ve sorgulama yapma yeteneğinin gelişmesi doğru yöntemlerle çalışma ve öğrenme alışkanlığı kazanmasına bağlıdır ki bu özellikteki insanı yetiştirmek nitelikli öğretmenlerle mümkündür.

Engellilerin sorunlarıyla ilgili çözüm arayışları, onları bir bütünün parçası olarak kabul etmekten ziyade sistemin dışında tutmakta ve engellilerin içinde bulunduğu durumu olumlu yönde değiştirebilecek çözüm unsurlarını bünyesinde barındırmamaktadır (Barones, 2000: 441-457). Genel olarak dünyanın her yerinde engelliler ve engellilik ile ilgili politikaların uygulanmasında, belirtilen sorunları aşmak adına birtakım çözümler getirilmiştir. Ancak gerçekte, bu çözümler sadece söylem düzeyinde kalmış ve çoğu zaman uygulamada karşılığını bulamamıştır (Ven vd., 2005: 319). Eğitim ve öğretim yaşamının temel öğelerini “okul” ve “öğretmen” oluşturur.

Öğrencinin dersi sevmesi, çalışma alışkanlığı kazanmasının yanı sıra, benimseyeceği değer yargıları, tutumları açısından da öğretmenin değeri büyüktür (Sadık, 1999, s.24). Kişilerin çalışma kapasitelerinde ve yaşamsal fonksiyonlarında da engeller oluşturan engellilik durumu, yaşamsal aktiviteleri kısmi ya da tam olarak azaltmakta en önemlisi sosyal yaşamlarını engelsiz olarak sürdürmelerini zorlaştırmaktadır (Barones ve Mercek, 2005: 528). Engeller, kimi zaman doğuştan kimi zamanda sonradan herhangi bir hastalık ya da kaza sonucu olarak- bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerin çeşitli derecelerde azalması olarak oluşabilmektedir. Çok önemli bir oranda da süregelen (kronik) hastalık şeklinde sonuçlar oluşturmaktadır (Hain, 1999: 3).

Eğitim sistemleri içerisinde yer alan yukarıdaki paragrafta anlatılan görevlerle yükümlü kılınmış engelli öğretmenlerin varlığı eğitimin niteliğini sorgulama gereğini de ortaya koymaktadır. Ülkemizde öğretmen yetiştiren eğitim kurumlarında engellilerin de okuduğunu ve sınavları başarıyla öğretmenlik mesleğine atandıklarını görmekteyiz. Günümüzde bedensel, işitsel, süregelen hastalığı olanlar, görsel veya diğer engeli olan bireylerin sistem içinde öğretmen olarak görev yaptıklarını görmekteyiz. Birleşmiş Milletler 1975 yılında Engelli Hakları Bildirisini, yayınlamakla engellilerin topluma üretken bireyler olarak katılmaları ve toplumun engellilere karşı görev ve sorumluluklarını ilan ettiği önemli bir toplumsal konuya çözümler sunduğu görülmektedir. Türk Dil Kurumu sözlüğü engel kavramını; akranlarına göre normal davranışı önleyen sebep, mâni, mahzur, müşkül, pürüz, mâniya, engel olarak tanımlanmaktadır. Engelli ise “vücudunda eksik veya kusuru olan” olarak açıklanmaktadır (TDK.gov.tr, 2014). Engellilik bazen doğuştan bazen de sonradan kazalar veya hastalıklarla oluşabilmektedir.

Öğretmenlik Mesleği; insan yetiştirme, öğretim ve eğitim yapma amacıyla ortaya çıkan tıp ve mühendislik gibi özellik arz eden temel bir meslektir. Öğretmenlik mesleği hedef kitlesi geniş okul içi ve okul dışı görev ve sorumlulukları olan bir meslektir. Öğretmen, öğrencinin gözünde her konuda bilgisi olan bilge bir insandır. Toplumun bilhassa görev yaptığı çevrelerin bilgiç, her zaman örnek alınan, davranışları taklit ve sözüne itimat edilen, insanıdır. Görev ve beklentilerin fazlalığı sorumluluğu da artırmaktadır. Öğretmenlik mesleği nitelikleri itibariyle temel mesleklerden biri ve en önemlisidir. Temel meslekler olarak, bazı özellikleri taşıması gerekmektedir. Bu yeterliliklerin başında pedagojik yeterlilik, alan bilgisi, genel kültür ve fizyolojik yeterlilikler gelmektedir.

Pedagojik (mesleki) Özellikler: Mesleki özellikler, pedagojik yeterlilikler olarak ta ifade edilebilir. Pedagoji, öğrenemeyen öğrenci yok, öğretemeyen öğretmen vardır felsefesine inanmak ve

gereğini yapacak bilgi ve beceriye sahip olmaktır. Pedagoji öğrencinin nabzına göre şerbet vermeyi yani bireysel farklılıkları, öğrencinin ilgi istidat ve kabiliyetlerini tespit edip dikkate alarak, öğretim sürecini düzenleyebilmektir. Pedagoji doğru planlama yapıp zaman yönetimini iyi sağlamaktır. Pedagoji doğru ölçme ve değerlendirme yapmayı bilmektir, pedagoji öğrenciyle iyi iletişim kurmayı ve öğrenciyi derse iyi motive etme bilgi ve becerisine sahip olmaktır. Pedagoji öğrencinin zeka tipine uygun alanda imkan ve fırsat eşitliği ilkesini sınıfta uygulayarak öğrenciye kariyer planlaması yapabilmektir. Pedagoji, eğitim ve öğretim faaliyetlerinde, öğrencisine devletin ideal insan tipine uygun bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışlar kazandırmaktır. Pedagoji aynı zamanda, dersin özelliğine, konunun içeriğine, sınıfın büyüklüğüne ve öğrenci sayısına uygun, yöntem ve teknik yanında araç ve gereçler kullanarak ders anlatmayı bilip uygulamaktır.

Genel kültür; Genel kültür, öğretmenin yurt ve dünya gündemini takip edip güncellik ilkesinin gereğini sınıfta uygulamaktır. Güncellik ilkesi aynı zamanda derslerde paralellik ilkesinin uygulanmasıdır. Genel kültür, Yurt ve dünyadaki sosyal, sportif, siyasal ve ekonomik gelişmeleri takip edip, ders sürecinde ve öğrencileri konuya motive etmekte kullanılmaktadır. Genel kültür spordan, satrançtan, folklardan anlamak, gerektiğinde öğrencileriyle kol kola halay çekmeyi bilmek, biraz resim, müzik yanında, spordan anlamak, eğitim öğretimle ilgili kitap dergi ve filmleri izlemek ve bunları sınıfta kullanılmaktadır.

Alan bilgisi; Alan bilgisi öğretmenin lisans eğitimindeki bölümü, diplomasında yazılı alanının adıdır. Sınıf öğretmenliği, tarih, fizik öğretmenliği... Gibi ifade edilebilir. İyi bir öğretmen kendi alanı ile ilgili konuları derinlemesine ve çok iyi bilmelidir.

Fizyolojik (kişilik) özellikleri; Öğretmenlerin kişilik olarak dengeli, her öğrenciye eşit uzaklıkta davranan, hoşgörülü içi çocuk sevgisi dolu, sakin ve sabırlı olması beklenir. Aynı zamanda, diksiyonu iyi, ifade ve beceri kabiliyeti yüksek, kendini yenileyebilen, eğitimle ilgili gelişmeleri takip edebilen ve bakımlı çok kısa veya çok uzun boylu olmayan ve tabir yerindeyse yakışıklı olma gibi temel özellikler sayılabilir.

Günümüzde öğretmenden beklenen rol değişmiştir. Artık öğretmen, öğrenmeyi öğreten, rehberlik eden ve öğrenciyi yönlendiren kişidir. Öğretmenler göreve ilk başladıkları dönemlerde zamanlarının ve enerjilerinin büyük çoğunluğunu sınıf yönetimine ve disiplin sorunlarına harcamaktadırlar. Bu nedenle göreve yeni başlayan öğretmenlerin sınıf yönetimi konusunda bilgi ve beceriye sahip olması oldukça önemlidir (Demirtaş, 2009; Akt. Ocakçı, 2017). Bu çalışmanın Van ilindeki ilkököl, ortaokul ve liselerdeki okul yöneticilerinin engelli öğretmenler hakkındaki algılarını belirlemek açısından önem taşımaktadır. Ayrıca; yeni atanacak engelli öğretmenler ile çalışmanın avantaj ve dezavantajlarını belirlemek araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Amaçlar

Bu araştırmanın amacı; ilk, orta ve liselerde görevli engelli öğretmenler hakkındaki yönetici görüşlerini belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- 1) Engelli öğretmenlerin istihdamı konusunda ne düşünüyorsunuz?
 - a-Yeterlilikleri (pedagojik formasyon ve alan yeterliliği)
 - b-Sınıf yönetimi ve ders işleniş
- 2) Engelli öğretmenlere yönelik beklentileriniz nelerdir?
- 3) Okulunuzun fiziki yapısı engelli öğretmenlerin çalışmasına ne kadar uygundur?
- 4) Engelli öğretmenlerin sizlerden ne tür talepleri vardır?
 - a -İş ve işlemlerde ayrıcalık isteme
- 5) Engelli öğretmenlerin meslektaşlarına ve sizlere yönelik sosyal ilişkilerini nasıl değerlendirmektesiniz?
 - a-İletişim ve sosyal ilişkileri nasıldır?

- 6) Engelli öğretmenlerin öğrencilere yönelik yeterliliklerini nasıl değerlendirmekteyiz?
a-Öğrencileri motive durumu nasıldır? b-Öğrencilerle iletişim durumu nasıldır?
c-Öğrencilerin başarısına katkı durumu nasıldır?
- 7) Okulunuzda engelli öğretmenlerin olması engelliler hakkındaki farkındalığınızı nasıl etkiledi?

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini: 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Van ili İpek yolu ve Tuşba ilçelerindeki engelli öğretmenlerin çalıştığı 9 okul, çalışma grubunu ise evrenden gönüllü olarak çalışmaya katılan farklı 2 si orta ve 3 tanesi liselerde görev yapan 5 erkek idareciden oluşmaktadır. Müdürlerin tamamı lisans mezunudur.

Veri Toplama ve Analizi

Bu çalışmada 2019- 2020 eğitim- öğretim yılında okul müdürü olarak görev yapan yöneticilerin görüşlerini belirlemek için Araştırmacı tarafından geliştirilen geçerlik ve güvenilirliği uzman görüşleriyle test edilen, 7 sorulu görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu; engelli öğretmenlerin istihdamı, engelli öğretmenlerden beklentiler, okulun fiziki yapısının uygunluğu, engelli öğretmen talepleri, iletişim ve sosyal ilişkileri, öğrencilere yönelik yeterlilikleri ve engelliler hakkındaki farkındalıklarını belirlemeye yönelik alanlardan oluşmaktadır. Görüşmelerden elde edilen veriler araştırmacı tarafından yazılı olarak kaydedilmiştir.

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde nitel bir analiz yöntemi olan betimsel analiz kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde, daha sonra yapılan değerlendirmelerde kolaylık sağlamak amacıyla kodlama çalışması yapılmıştır. Kodlama sırasında kod numaraları ve harfleri kullanılmıştır. Bu karakterlerden “K” katılımcıyı, harften sonra gelen rakamlar ise görüşme yapılan yöneticileri birey olarak sembolize etmektedir. Örneğin; K4: görüşme yapılan dördüncü katılımcı biçiminde ele alınmıştır. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde yazılı olarak kaydedilen cevaplar önce 1. Soruya sonra 2. Ve diğer sorulara verilen cevaplar analize, sonrada senteze tabi tutulmuş ve genel değerlendirmelere geçilmiştir. K katılımcıların özellikleri ise; K1, K2 orta, K3, K4 ve K5 lise müdürünü belirtmektedir. Bu araştırma, 2020 yılından önce yapıldığı için etik kurul onayı alınmasına ihtiyaç duyulmamıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin “engelli öğretmenler hakkındaki algıları” ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla sorulan sorular ve elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

Engelli öğretmenlerin istihdamı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Yeterlilikleri (pedagojik formasyon ve alan yeterliliği -Sınıf yönetimi ve ders işleniş). “Engelli öğretmenler formasyon bakımından yeterli, sınıf hakimiyetleri iyi düzeydedir” (K1). “Engeline göre değişir. Pedagojik olarak bir sıkıntı yaşamadık. Alan yeterliliğinde gördüğüm kadarıyla gayet iyiler” (K2). “Her yıl devlet kadrolarının %3 ünün bu kadrolara ayrılması uygundur. Alan yeterlilikleri normal öğretmen adayları ile aynı ortamda gerçekleştiği için alan yeterlilikleri diğer öğretmenlerle aynı eğitimi aldıkları için yeterlidir” (K3). “Ortopedik engel durumu olmadığından ders işleyişinde herhangi bir sıkıntı yaşanmamaktadır” (K4). “Tabii ki engelli insanların iş hayatına atılmaları gerçekten önemli bir husus. Hayatlarını daha iyi sürdürebilmeleri için maddi imkânlarının olması ve maddi konuda kaygı yaşamamaları gerekir. Ancak, engel durumu, öğretmenlikte önemli bir nokta. Öğretmenin bilgi, beceri, alan ve sınıf yönetiminde engelinden dolayı sıkıntı yaşamaması gereklidir.

Öğretmen olmak isteyen engelli bireyin öğrencilerle iletişimlerini engelleyecek ya da öğretmenin bilgi ve becerilerinden yararlanacak herhangi bir engelinin olmaması gerekiyor diye düşünüyorum. Birlikte çalıştığım engelli arkadaşımın bu konuda yaşadığı bir sıkıntısı olmamıştır. Formasyon ve alan yeterliliği gayet üst seviyededir” (K5).

Araştırmaya katılan 5 okul müdürüyle yapılan çalışma sonucunda, engelli öğretmenlerin; pedagojik formasyonlarının, ders işleyişlerinin, alan yeterliliklerinin iyi olduğunu ve bu durumdan memnun oldukları anlaşılmaktadır. Buna göre engelli öğretmenlerin istihdamı, pedagojik formasyon, alan yeterliliği ve ders işleyişleri konusunda herhangi olumsuz bir durumun söz konusu olmadığı, katılımcıların konu ile ilgili olumlu verilerin daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Engelli öğretmenlere yönelik beklentileriniz nelerdir?

“İşini engelinden dolayı aksatmaması, verilen görevleri eksiksiz yerine getirmesi, öğrencilerle iyi diyalog kurmasını beklerim” (K1). “Engelli öğretmenlerin okulun fiziksel özelliklerinden dolayı sıkıntı yaşayacakları için öğretmen arkadaşların idari yerlerde çalışmaları daha verimli olacaktır” (K2). “Güçlü bir iletişim bağı kurmalarını, engelinin başarıyı arttırmada herhangi bir engel teşkil etmeyeceğini, moral ve motivasyonlarını hiçbir zaman düşürmeden devam etmeleri gerektiği önem arz etmektedir bizim için” (K3). “Derse zamanında girme, engelinden dolayı ayrıcalık istemeden görevini yerine getirme” (K4). “Engelli mesai arkadaşlarımdan okulun fiziki imkânları uygun ise diğer mesai arkadaşları gibi işlerine dört elle sarılmalarını, öğrencilerimizin başarıları için ellerinden gelen desteği esirgememelerini, şartlar dâhilinde daha nasıl iyi olabilirim sorusunun cevabını aramalarını isterim” (K5).

Engelli öğretmenlere yönelik beklenti sorusuna, 5 katılımcının da beklentilerinin aynı yönde olduğu, işlerini benimsemeleri, öğrencilerle iyi iletişim kurmaları, engellerinden dolayı ayrıcalık istemedikleri yönünde olduğu ortaya çıkmıştır.

Okulunuzun fiziki yapısı engelli öğretmenlerin çalışmasına ne kadar uygundur?

“Uygundur. Engelli rampası vardır, asansörlerimiz mevcuttur” (K1). “Engelli öğretmenler fiziki anlamda engelleri varsa fiziksel ortamlarda sıkıntı yaşıyorlar. Çünkü okullarımızda iniş çıkışlarda asansör kullanılmadığı için sorun yaşarlar. Engelli öğretmenlerin idari işlerde çalıştırılması daha verimli olacağını düşünüyorum” (K2). “Okulumuz özellikle bedensel engelliler için yetersizdir. Engelli rampası uygun değil, asansörler düzenli olarak çalışmamaktadır” (K3). “Okulumuzda rampa mevcut olup asansör bulunmamaktadır. Asansörün olmaması şu an için herhangi bir sorun teşkil etmemektedir (K4). “Okulumuzun engelli rampası mevcut ama asansör yoktur. Bu da engelli öğretmen arkadaşlarımızın çalışmasını etkilemektedir” (K5).

Araştırma sorularından okulunuzun fiziki yapısı engelli öğretmenlerin çalışmasına ne kadar uygundur? Sorusuna katılımcı yöneticilerden 3’ü okulun engelli öğretmenler için uygun olmadığını diğer 2 yöneticinin ise okullarında çalışan engelli öğretmenlerin çalışması açısından herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. (K1, K2, K3, K4, K5) okulun engelli rampasının olduğu (K4), (K5) asansörün olmadığını, (K1, K2, K3) asansörün olduğunu belirtmişlerdir. Engelli öğretmenlerin çalışmasına engel çıkacak herhangi bir problemin olmadığı açıklanmıştır. Katılımcıların okulun fiziki şartları hakkında cevapları olumsuzdur. Buna göre okulun fiziki şartlarının uygunluğu konusunda olumsuz verilerin, olumlu olduğu verilerden daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Engelli öğretmenlerin sizlerden ne tür talepleri vardır? İş ve işlemlerde ayrıcalık isteme durumları nasıldır?

“Herhangi bir ayrıcalık istenmemektedir. Öğretmenlerin hiçbir talepleri yoktur” (K1). “İş ve işlemlerde kesinlikle bir ayrıcalık istemediler. Talepler zaten yönetmeliklerde belirlenmiştir bu konuda herhangi bir farklılık olmamalıdır” (K2). “Engelli öğretmenlerin özellikle okul idaresinde iş ve işlemler konusunda herhangi bir talepleri olmuyor. Fakat fiziki anlamda okula geliş gidiş konusunda kolaylık istemektedirler” (K3). “Herhangi bir talepleri olmamış iş ve işlemlerde ayrıcalık istememekteler” (K4). “Engelli mesai arkadaşımın herhangi bir talebi olmamıştır” (K5).4.Soruya verilen yanıtlarda araştırmaya katılan okul müdürlerinin hepsinin görüşleri aynıdır. Engelli öğretmenlerin herhangi bir ayrıcalık ve talepleri olmamıştır. Katılımcıların bir tanesi öğretmenlerin idareden fiziki anlamda okula geliş gidişlerinde kolaylık sağlanmasını talep etmiştir (K3).

Araştırmada; katılımcıların değerlendirmesine bakıldığında engelli öğretmenlerin okul müdürlerinden herhangi bir talepleri olmadığı anlaşılmaktadır. Fakat K3 fiziki anlamda okula geliş gidiş konusunda kolaylık istediklerini belirtmektedir. Buna göre herhangi bir ayrıcalık beklentilerinin olmadığı sonucu çıkmaktadır.

Engelli öğretmenlerin meslektaşlarına ve sizlere yönelik sosyal ilişkilerini nasıl değerlendirmektesiniz?

İletişim ve sosyal ilişkileri nasıldır? “Açıkçası sosyal ilişkileri arkadaşlarıyla fazla yoktur, ancak iletişim konusunda bir sıkıntısı yoktur” (K1). “Sosyal anlamda bence engelli olmayan öğretmenlere göre daha iyi iletişim kurma becerileri daha yüksektir. Kendilerine özgüvenleri yüksektir” (K2). “İletişim ve sosyal ilişkileri uygun bir okul ortamında normal bireylerle herhangi bir ayırım olmadan aynı şekildedir. Bu tür iletişim ve sosyal ilişkiler iyi bir okul iklimi ve düzeyli bir okul kültürü sağlamaktadır” (K3). “İletişim konusunda bir sıkıntı yaşamamaktadır, sosyal ilişkilerde de normal insanlarla olduğu gibidir” (K4). “Engelli mesai arkadaşımın özgüven konusunda gayet iyi olduğu sosyal ilişkilerinde normal arkadaşlarım gibi davrandığı, iletişim konusunda sağlıklı iletişim kurduğu, esprilerle daha canlılık kattığını görüyorum bu iletişim ve sosyal ilişkilerin iyi bir okul kültürü oluşmakta rolü olduğunu görüyorum” (K5).

Araştırmanın 5. sorusuna katılımcı okul müdürlerinden (K2, K3, K4, K5) olumlu yaklaşırken, (K1) sosyal ilişkiler kapsamında olumsuz yaklaşmıştır. K2, K3, K4, K5 okul müdürlerine göre sosyal ilişkiler ve iletişim açısından herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını, özgüvenlerinin yüksek olduğu, fakat K1 okul müdürüne göre sosyal ilişkiler konusunda pekiyi olmadıklarını savunmuştur, fakat iletişim konusunda sıkıntının olmadığı belirtilmiştir. Buna göre engelli öğretmenlerin sosyal ilişkiler ve iletişim konusundaki olumlu görüşler olumsuz görüşlere göre daha fazladır.

Engelli öğretmenlerin öğrencilere yönelik yeterliklerini nasıl değerlendirmektesiniz?

Öğrencileri motive durumu nasıldır? Öğrencilerle iletişim durumu nasıldır? Öğrencilerin başarı durumuna katkısı nasıldır? Sorusuna şu cevaplar alınmıştır. “Öğretmenlerimizin diğer öğretmen arkadaşlarla herhangi bir farkları yoktur. Öğrencileri motive edebilmekte, öğrencilerle iletişimi gayet iyi düzeyde, öğrencilerin başarılı olmaları için teşvik etmektedirler” (K1). “Öğretmenlerimizin iletişim gerek motive etme gerekse akademik başarı için gayet çaba sarf ettiklerini görüyorum” (K2). “Öğrenciler ilk etapta alışmamaktadır. Daha sonraki süreçte oryantasyon dönemi aşıldıktan sonra iletişim bağı güçleniyor ve her şey normalleşiyor. Öğrencilerin akademik anlamda diğer sınıflarımızla aynı seviyededir” (K3). “Diğer öğretmenlerden hiçbir farkları yoktur. Öğrencileri motive eder, onlarla iletişim kurar, öğrencilerin akademik başarıları için ellerimden geleni yaparlar” (K4). “Engelli öğretmen arkadaşım çocukları isteklendirme konusunda

elinden gelen çabayı gösterdiğini, öğrencilerle sıcak ilişkiler iletişim kurduğunu, akademik olarak en üst seviyeye taşıma gayreti içerisinde olduğunu görüyorum” (K5).

Araştırma sorularından 6.’sına katılımcı yöneticilerden 5’i de olumlu yaklaşmıştır. Katılımcıların bu konudaki görüşleri şu şekildedir. Katılımcıların değerlendirmesine göre engelli öğretmenlerin; çocuklarla iletişim konusunda sıkıntının olmadığı, öğrencilerle iyi iletişim kurabildiklerini, öğrencileri motive konusunda çaba sarf ettiklerini, akademik başarıları için teşvik edici olduklarını görebiliyoruz. Buna göre engelli öğretmenlerin öğrencilere karşı yeterlilikleri hakkında olumlu sonuçlara ulaşılmıştır.

Okulunuzda engelli öğretmenlerin olması engelliler hakkındaki farkındalığınızı nasıl etkiledi?

“Engellilerin diğer insanlardan hiçbir farklarının olmadığını, fırsat verilirse engellilerin diğer insanların yapabildikleri her şeyi yapabileceklerini görüyorsunuz” (K1). “İnsanları gördüğümüzde sizden eksiklerse şükür ediyorsunuz. Bir de engellilerin de gayet normal insanlar gibi çalışabildiğini görüyorsunuz. İdari anlamda bir karar alırken engel durumlarını göz önünde bulunduruyorsunuz ve her insanın aynı zamanda bir engelli adayı olduğunu unutmuyorsunuz” (K2). “Okulumuzda engelli öğretmenin olması engellilerin isteseler başarabileceklerinin canlı örneği oluyor. Bu bağlamda hem bizim için hem de okulun diğer paydaşları açısından büyük farkındalık uyandırmaktadır” (K3). “Diğer insanlardan hiçbir farklarının olmadığını görüyoruz belirli gün ve haftalarda (engelliler haftası) duyarlılığı daha da arttı” (K4). “Okulda engelli öğretmen ile çalışmak ayrı bir ayrıcalık benim için. Engelli öğretmenin mesai arkadaşım olması engelli insanlar hakkındaki fikirlerimi tamamıyla değiştirdiğini söyleyebilirim. Engelli insanlar hakkındaki duyarlılığımı arttırdığını söyleyebilirim” (K5).

Okulunuzda engelli öğretmenin olması engelliler hakkındaki farkındalığınızı nasıl etkiledi? Sorusuna, katılımcıların verdiği cevaplar kesinlikle farkındalıklarını olumlu yönde etkilediği yönündedir. Bulguları değerlendirildiğinde; engelli öğretmen varlığı müdürlerin engellilik ile ilgili farkındalıklarını arttırdığı, her insanın ileride birer engelli adayı olduğunun farkına varıldıkları, engellilik hakkındaki farkındalıklarının olumlu yönde etkilendiği gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Yapılan araştırma konusuyla ilgili yurt içinde ve yurt dışında herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. İnsanlarla ilişkiler yönünden öğretmenlik, diğer bazı mesleklerden farklı olarak geniş bir insan kesimiyle iletişim ve etkileşim halinde önemli bir meslektir. Öğretmenlik, sadece okul ve sınıf ortamında öğrencilerle değil, anne babalar, sivil toplum kuruluşları ve toplumun önemli bir kesimiyle iç içe olan geniş bir hedef kitleye hitap edip onların eğitimine de katkı sunan bir meslektir. Öğretmenler mesleki özellikleri gereği içinde bulunup hizmet verdiği toplumun yapısını dikkate almak ve toplumun desteğini almak durumundadırlar. Öğretmenlere görev yaptığı yerlerde bilgi gücü ve yetenekleriyle doğru orantılı olarak değer verilir, bu nedenle toplumumuzun öğretmenlerden beklentileri oldukça fazladır.

Toplumumuzun öğretmene verdiği değer kadar beklentileri de fazladır. Engelli öğretmenlerin istihdamı konusunda, toplumumuzda bu görev ve beklentilere karşı fazla bir davranış örüntüsü oluşmadığından okulların fiziki yapısı, engellilerin mesleki yeterlilikleriyle ilgili görüşler toplumda belirginleşmemiş olduğundan toplumsal ve belli bir bakış açısı eksikliği kuşkuyla bir şekilde halen sürmektedir. Ülkemizde engelli öğretmen istihdamı henüz yeni sayılmaktadır. Bu öğretmenlerin pedagojik yeterlilikleri, sınıfı yönetme bilgi ve becerileri, veli ve öğrencilerin beklentileri, okul yönetimiyle ilişkileri, meslektaşlarıyla dayanışma ve yardımcıları gibi konular araştırmamızda ele

alınmıştır. Engelli öğretmenlerin diğer öğrencilerle, öğretmen meslektaşları ve yöneticiler ve diğer çalışanlarla sosyal ilişkilerinin gayet iyi olduğu görülmüştür.

Araştırma sonucunda; katılanların tamamı engelli öğretmenlerin istihdamı konusuna olumlu baktıklarını görülmektedir. Engelli öğretmenler ile birlikte çalışmalarında herhangi bir sıkıntı yaşamadıkları anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan yöneticilerin engelli öğretmenlerden beklentilerine bakıldığında, engelli öğretmenlerden derslerine gereken ilgiyi göstermeleri, öğrencilerle iyi iletişim kurmalarını ellerinde gelen çabayı göstermelerini istemektedirler. K2 ye göre engelli öğretmenlerin yönetim işlerinde çalıştırılmasının daha doğru olacağına kanaat getirdiği görülmektedir. Okul müdürleri, okulların fiziki yapısının engelli öğretmenlere göre uygun olduğunu belirtmişlerdir. Engelli öğretmenlerin idareden hiçbir beklentilerinin olmadığı, diğer mesai arkadaşlarının sahip oldukları olanaklar neyse engelli öğretmenlerin de o olanaklardan yararlandıkları ortaya çıkmıştır. Engelli öğretmenlerin iş ve işlemlerde herhangi bir ayrıcalık istemedikleri ortaya çıkmıştır.

Ayrıca, engelli öğretmenlerin iletişim konusunda herhangi bir sıkıntı yaşamadıkları, sosyal ilişkilerde gayet iyi oldukları ortaya çıkmıştır. Ama K1 katılımcı, sosyal ilişkilerde engelli öğretmenlerin iyi olmadığı ifadesini görüyoruz. Araştırma sonuçlarına göre engelli öğretmenlerimizin öğrencileri motivasyon konusunda, akademik başarılarının en üst seviyeye çıkarılması konusunda gerekli çabayı gösterdiklerini gerek öğrencilerle iletişimlerinin güçlü olduğunu sağlıklı iletişim kurabildiklerinin sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlara göre katılımcıların engellilik hakkındaki farkındalıkların olumlu yönde etkilendiğini, engelli insanlar hakkındaki bakış açılarını olumlu etkilendiğini, konu ile ilgili özel gün veya haftalara daha bir duyarlı etkinlikler düzenlediklerini ve “her insanın bir engelli adayı olduğunu unutmadıkları” görüşünü savdukları gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Öneriler

- 1-Bu araştırma sadece Van ili İpekyolu ve Tuşba ilçe sınırları içerisinde ilk, orta ve liselerde görev yapan okul idarecilerini kapsamaktadır. Çalışma, nitel bir çalışmadır ve sınırlı sayıdaki okul idarecileri ile yapılmıştır. Bu konuyu ele alacak araştırmalar sınırlı sayıda değil daha fazla okul yöneticisine ulaşılarak daha kapsamlı bir araştırma geliştirilebilir.
- 2-Engelli öğretmenlerin idari işlerde çalıştırılması engelli öğretmenler için daha iyi olacaktır.
- 3-Sosyal ilişkilerin ve iletişimin daha iyi olabilmesi için idare tarafından çeşitli etkinlikler düzenlenebilir ve bu da engelli öğretmenlerin sosyal ilişkilerini daha kuvvetlendirir.
- 4-Engelli öğretmenlerin daha verimli bir şekilde çalışmasını sağlamak için okul fiziki yapısının uygun hale getirilmesi verimi arttıracaktır.

KAYNAKÇA

- Barnes, C.& Mercer, G. (2005), “Disability, Workandwelfare: Challengingthesocialexclusion Of Disabledpersons”, *Word, Employment & Society*, 19 (3), 527-545.
- Barnes, C. (2000), “A Working social Model? Disability, Workand disability politics İn The 21st Century”, *Critical Social policy*, 20(4): 441– 57.
- Hahn, H. (1999), “*The politic almplications of disability definition sand Data*”, İn R. P. Marinelli ve A. E.
- Sadık, R. (1999). *Öğretmen Olmak*, Ankara: Güldikeni Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) (2011), *Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması 2010*. Ankara: Yayın No: 3636.

World Health Organization (WHO) (2013). *Disability Report*, World Health organization, Geneva.

Türk Dil Kurumu (TDK). <https://www.tdk.gov.tr/> Erişim tarihi. 2022

Ven, L., Post, M., Witte, L. & Heuvel, W. (2005), "*Ittakestwoto Tango: The Integration Of Persons with disabilities intosociety*", *Disabilityandsociety*, 20 (3), 311-329.

EXTENDED ABSTRACT

Purpose: THE purpose of this research is to determine the opinions of secondary and high school principals about teachers with disabilities working in their schools. Research; It is qualitative research developed by the researcher, whose validity and reliability have been tested with expert opinions. Conducted with the "Interview Method", which has 7 open-ended questions, and is carried out with content analysis. The universe of the study: In the 2019-2020 academic year, 9 schools in the central districts of Van province where disabled teachers work, and the study group consists of 5 administrators from different primary and high schools who voluntarily participated in the study. This study is important in determining the perceptions of school administrators in primary and high schools in Van about disabled teachers. Also; Determining the advantages and disadvantages of working with newly appointed teachers with disabilities constitutes the main problem of the study. **Purposes** The purpose of this research; to determine the views of administrators about disabled teachers working in primary and high schools. In line with this main purpose, the following questions were sought.

1) What do you think about the employment of disabled teachers?

a-Competencies (Pedagogical formation and field competence) b- Classroom management and teaching

2) What are your expectations for teachers with disabilities?

3) How suitable is the physical structure of your school for teachers with disabilities?

4) What kind of demands do disabled teachers have from you?

a -Requesting privileges in business and transactions

5) How do you evaluate the social relations of disabled teachers towards their colleagues and you? a-How are their communication and social relations?

6) How do you evaluate the competencies of disabled teachers for students?

a-How is the students motivated situation? b-How is the communication situation with the students?

c-How is the contribution of students to their success?

7) How did the presence of disabled teachers in your school affect your awareness about disabled people?

Method: Data collection and analysis in this study, a 7-question interview form developed by the researcher, whose validity and reliability was tested with expert opinions, was used to determine the opinions of teachers working as school principals in secondary and high schools in the 2019-2020 academic year. Interview form; The employment of teachers with disabilities consists of the areas for determining the expectations from the disabled teachers, the suitability of the physical structure of the school, the demands of the disabled teachers, the communication and social relations, the competences for the students and their awareness about the disabled. The data obtained from the interviews were recorded in writing by the researcher. Descriptive analysis, which is a qualitative analysis method, was used in analyzing the research data. A coding study was carried out to facilitate the analysis of the data and the subsequent evaluations. Code numbers and letters are used during coding. Among these characters, "K" symbolizes the participant, and the numbers after the letter symbolize the managers interviewed as individuals. For example; K4: It was handled as the fourth participant who was interviewed. The written responses of the interviews with the participants were firstly analyzed and then the answers given to the second and other questions were analyzed and then general evaluations were made.

Discussion and Conclusion: As a result of the research; All of the participants of the study stated that they did not experience any difficulties in working with disabled teachers about the employment of disabled teachers, that disabled teachers showed the necessary attention to their lessons, they made an effort to communicate well with students, that the physical structure of their schools was suitable for the disability of disabled teachers, and that disabled teachers had no expectations from the administration. It was concluded that teachers with disabilities do not want any privileges in jobs and procedures, however, it would be more

appropriate to employ disabled teachers in administrative work.

Suggestions. This research only includes school administrators working in primary, secondary and high schools within the borders of Van province İpekyolu and Tusba districts. The study is a qualitative study and was conducted with a limited number of school administrators. A more comprehensive research can be developed by reaching more school administrators. It will be better for disabled teachers to employ disabled teachers in administrative jobs. Various activities can be organized by the administration in order to improve social relations and communication. Optimizing the physical structure of the school will increase efficiency in order to enable disabled teachers to work more efficiently.

Keywords: Disability, Teacher, Teaching, Primary Education, Principal.